

Sammanfattning

Arbetsgivare har dragit granskningsarvode från de anställdas löner. Tvisten gäller huruvida detta utgjort ett brott mot gällande hängavtal och om fordran på grund av avdragen i sådant fall preskriberats eftersom förbundet inte anmärkt mot bolagets redovisningslistor. Även fråga om bolaget varit skyldigt att redovisa granskningsunderlag för viss person.

ARBETSDOMSTOLEN

DOM
2003-10-15
StockholmDom nr 78/03
Mål nr A 212/02

KÄRANDE

Svenska Byggnadsarbetareförbundet, 106 32 STOCKHOLM
Ombud: advokaten Mats Borgström, Box 7315, 103 90 STOCKHOLM

SVARANDE

Golvtjänst i Örnsköldsvik Kommanditbolag, 916471-0205, Jasminvägen 21,
891 51 ÖRNSKÖLDSDVIK
Ombud: advokaten Micael Hammerman, Box 161, 901 04 UMEÅ

SAKEN

Brott mot kollektivavtal m.m.

Golvtjänst i Örnsköldsvik Kommanditbolag (bolaget) bedriver verksamhet bestående av bland annat byggstädning. Komplementär i bolaget är A.H.. Hennes make M.H. är kommanditdelägare med en insats om ettusen kronor. Bolaget är inte medlem i någon arbetsgivarorganisation. Den 1 juli 1982 tecknade bolaget och Svenska Byggnadsarbetareförbundet (förbundet) kollektivavtal, ett s.k. hängavtal, som gäller sedan dess. I avtalet finns bl.a. följande bestämmelser.

§ 1

Avtalets innebörd och omfattning

Detta avtal har med iakttagande av nedan angivna ändringar och tillägg samma innebörd och omfattning som mellan Svenska Byggnadsindustrieförbundet och Svenska Byggnadsarbetareförbundet samt Svenska Väg- och Vattenbyggarnas Arbetsgivarförbund och Svenska Byggnadsarbetareförbundet vid varje tidpunkt gällande överenskommelse av kollektivavtals karaktär.

§ 7

Granskning och granskningsarvode

1. För gransknings- och mätningsarbete samt gransknings- och mätningsarvode gäller, i stället för byggnadsavtalets regler i § 4 h) 1 och 2, anläggningsavtalets regler i § 3 g) med nedan angivna tillägg:

Berörd lokalavdelning hos Byggnadsarbetareförbundet äger rätt att fortlöppande granska löneförhållandena vid ackords- och tidlönearbete.

3. Granskning av tidlönearbete anses ha skett genom att lokalavdelning tagit del av avlöningslistor eller redovisningslistor eller annat underlag som legat till grund för utbetalning av lön.

4. För granskning enligt 2 och 3 översänder arbetsgivaren till den lokalavdelning inom vars område berörd arbetsplats är belägen på varannan ordinarie avlöningsdag redovisningslista (t ex avlöningslista) med uppgifter om arbetsplats, veckonummer, personnummer, namn, antal arbetade timmar och bruttolön. Redovisningslistan skall omfatta samtliga arbetstagare avseende de båda föregående avlöningsperioderna.

7. Har lokalavdelning ej inom 7 arbetsdagar efter mottagandet av redovisningslistan för tidlönearbete enligt 3 och 4 meddelat någon erinran, anses den för arbetarpartens del godkänd.

8. Arbetsgivaren är skyldig att till lokalavdelning inbetala granskningsarvode för de med granskningsarbete förenade kostnaderna vid både ackords- och tidlönearbete, oavsett ackordsform eller löneform. För de med granskningsarbetet förenade kostnaderna erlägger arbetsgivaren ett granskningsarvode av 1,5 % på arbetarnas totala lönesumma (= ackord, tidlön, underjordstillägg och kallortstillägg).

9. Vid ackordsarbete utgår förutom granskningsarvode även mättningsarvode. Arbetsgivaren är vid ackordsarbete skyldig att av ackordspremien (vid rent ackord ackordsöverskottet) innehålla och till fackföreningen överlämna ett belopp utgörande ersättning för mättningsarbete, dock intill högst 2 % av lönesumman (fast och rörlig del i ackordet) respektive vid rent ackord ackordssumman, såvida fackföreningen inte kan påvisa högre kostnad.

§ 9

Arbetsgivareansvar

Undertecknat handelsbolag godkänner härmed att vid slutande av detta avtal, A.H. (maskinskrivet) betraktas såsom arbetsgivare, medan övriga delägare i handelsbolaget anses som arbetstagare anställda hos bolaget, vilka skall erhålla avtalsenliga löner m.m.

Skulle ändring beträffande arbetsgivareansvaret inträffa skall detta senast fjorton (14) dagar före sådan ändring anmälas till Svenska Byggnadsarbetareförbundet.

Den bestämmelse, § 3 g), i anläggningsavtalet som hängavtalets § 7 punkt 1 hänvisar till har följande lydelse:

g) Granskning, granskningsarvode m.m.

Arbetareförbundets mättningskontor äger rätt att på arbetsplats fortlöpande granska löneförhållandena vid såväl ackords- som tidlönearbete. Mättningskontoret äger därför rätt att ta del av ackordsöverenskommelser, ackordsräkningar, fördelningslistor och avlöningslistor. Företag och mättnings-

kontor har att på dessa grunder överenskomma om hur arbetareförbundets granskningsarbete lämpligen genomföres. Om annan överenskommelse om granskning av ackordsräkning ej träffas gäller bestämmelserna i e) ovan. Arbetsgivaren är skyldig att till arbetareförbundets mätningkontor inbetala arvode för de med granskningsarbete förenade kostnaderna. Mätningkontors debitering av sådant granskningsarvode skall beräknas på arbetarnas lönesumma för allt ackords- och tidlönearbete under ifrågavarande granskningsperiod (= ackord, tidlön, underjordstillägg och kallortstillägg) och utgör 1,5 % av detta belopp.

Av intresse i målet är också vad som föreskrivs i byggnadsavtalet om granskningsarvode. I byggnadsavtalets § 4 h) 1. anges bl.a.:

Har granskning enligt ovan skett, äger lokalavdelning rätt att för de med granskningsarbetet förenade kostnaderna såsom arvode erhålla, vid ackordsarbete 1,5 % av arbetarens ackordssumma och vid tidlönearbete 1,5 % av arbetarens lönesumma.

Avdrag för granskningsarvode skall av arbetsgivaren göras, för ackordsarbete vid utbetalning av ackordsöverskott och för tidlönearbete vid varje avlöningstillfälle.

Arvodet inbetalas av arbetsgivaren till bank- eller postgirokonto, som anvisas av arbetareförbundets lokalavdelning. Inbetalning skall ske, vid ackordsarbete i samband med inbetalning av mätningens arvode och vid tidlönearbete inom trettio dagar efter mottagandet av granskningsräkning från lokalavdelningen.

Förbundets medlemmar A.W. och E.A. är anställda vid bolaget och har utfört arbete inom hängavtalets område. Vid löneutbetalningar har bolaget dragit av det i hängavtalets § 7 punkt 8 reglerade granskningsarvodet från A.W:s och E.A:s löner. Beloppen har därefter inlevererats till förbundets lokalavdelning. Tvist har uppstått mellan parterna huruvida bolaget haft rätt att dra av kostnaden för granskningsarvode från arbetstagarnas löner. En annan tvistfråga är om bolaget har brutit mot hängavtalet genom att underlåta att redovisa granskningsunderlag för M.H..

Förhandlingar har hållits mellan parterna utan att tvisten har kunnat lösas.

Förbundet har väckt talan vid Arbetsdomstolen och yrkat att Arbetsdomstolen skall förplikta bolaget att

1. till A.W. utge 631 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från och med den 23 september 2002 till dess betalning sker,
2. till E.A. utge 4 976 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från och med den 23 september 2002 till dess betalning sker, och
3. till förbundet utge allmänt skadestånd med 15 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämning, den 9 december 2002, till dess betalning sker.

Bolaget har bestritt käromålet, men vitsordat att de angivna beloppen har dragits av från arbetstagarnas löner. Även sättet att beräkna ränta har vitsordats.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

Till utveckling av talan har parterna anfört följande.

Förbundet

Bolaget bedriver verksamhet med bl.a. byggstädning. Mellan bolaget och förbundet genom dess avdelning i Örnsköldsvik träffades 1982 ett hängavtal. Bolaget har två arbetstagare som är medlemmar i förbundet och som utför arbete på hängavtalets område, nämligen A.W. och E.A..

Delägare i bolaget är A.H. och M.H.. A.H. är komplementär och M.H. kommanditdelägare med begränsat ansvar till en insats om 1 000 kr. Enligt § 9 i hängavtalet betraktas A.H. som arbetsgivare medan övriga delägare i handelsbolaget anses som arbetstagare anställda hos bolaget. Mot bakgrund av detta skall M.H. betraktas som arbetstagare. Eftersom han har utfört arbete på byggnadsavtalets område skall han tas upp på redovisningslistan i enlighet med hängavtalets § 7 punkt 4.

Vid en lokal tvisteförhandling den 25 april 2002 gjorde förbundet gällande att bolaget hade dragit av granskningsarvode från A.W:s och E.A:s löner med 1,5 procent av lönesumman och att bolaget inte hade lämnat fullständig granskningsredovisning till lokalavdelningen. Förbundet yrkade att bolaget skulle betala tillbaka felaktigt avdragna belopp för de två arbetstagarna avseende perioden den 1 januari 2000 – 8 februari 2002. Det är dessa belopp som i målet yrkas återbetalade. Det yrkades också att bolaget skulle betala ett allmänt skadestånd till förbundet för kollektivavtalsbrott. Av protokollet från förhandlingen framgår att parterna enades bl.a. om att bolaget skulle redovisa granskningsunderlag för alla timmar utöver dem som redan redovisats för den 1 januari 2000 – 8 februari 2002. Protokollet översändes till bolaget för justering. Då bolaget inte återsände justerat protokoll tillskrev förbundet bolaget den 10 juni 2002 och förklarade förhandlingen avslutad. Sedan förbundet i Stockholm begärt central förhandling skickade bolaget ett brev till förbundet med anmärkning till protokollet från den lokala förhandlingen.

Central förhandling hölls den 23 augusti 2002. Beträffande felaktigt avdragna granskningsarvodena framställde förbundet samma yrkanden som vid den lokala förhandlingen, och därjämte dröjsmålsränta. Det yrkades också allmänt skadestånd. Vidare krävde förbundet att bolaget skulle redovisa granskningsunderlag för M.H. eftersom, som det då antecknades i protokollet, ”bolaget klargjort att M.H. ska betraktas som anställd”. Bolaget bestred samtliga yrkanden. Förbundet översände den 6 september 2002 det centrala förhandlingsprotokollet till bolaget för justering. Den 2 oktober 2002 fick förbundet ett brev från bolaget vari bland annat anmärktes mot protokollet att bolaget inte hade klargjort eller hävdats att M.H. skulle betraktas som anställd.

När förbundets avdelningar tecknar hängavtal med företag som inte är medlemmar i Sveriges Byggindustrier är det sedan många år rutin att avtalsfor-

muläret gås igenom med företrädare för bolaget. Förbundet pekar då särskilt på de regler som skiljer sig från byggnadsavtalet, som exempelvis den nu omtvistade regeln om att det är företaget som skall stå för kostnaden för granskningsarvode.

Bolaget har påstått att förbundets lokalavdelning under en längre tid skulle ha känt till att löneavdrag har gjorts utan att reagera mot det. Detta påstående är felaktigt. En tidigare lokal tvisteförhandling mellan parterna hölls den 16 augusti 2001. Den förhandlingen ägde rum bland annat för att förbundets lokalavdelning fått information om att bolaget hade gjort löneavdrag för granskningsarvode. Detta framgår dels av protokollet från förhandlingen i augusti 2001, dels av protokollet från den centrala förhandlingen i augusti 2002, vari det hänvisas till den tidigare förhandlingen i samma fråga. Anledningen till att det inte blev någon central förhandling efter den lokala förhandlingen i augusti 2001 var att bolaget inte justerade protokollet och att förbundet då gjorde bedömningen att det fanns risk att det var för sent att begära central förhandling. Förbundet började därför om med en ny lokal förhandling.

Bolaget har vidare hävdat att det förhållandet att förbundet inte framställt någon invändning inom sju dagar från mottagande av redovisningslistor medför att de två arbetstagarnas rätt till återbetalning av de felaktiga avdragen har förfallit. Grunden för detta skulle vara bestämmelsen i hängavtalets § 7 punkt 7. Av de redovisningslistor som bolaget löpande ingett till förbundets lokalavdelning framgår arbetstagarnas personnummer, det antal timmar de har arbetat under den period som redovisningen omfattar samt deras timlön och bruttolön. Förbundet menar att det endast är de uppgifter som framgår av redovisningslistan som i förekommande fall förbundet måste reagera mot inom sju dagar. De omtvistade löneavdragen framgår inte av redovisningslistan.

Grunderna för förbundets talan är sammanfattningsvis följande.

Av hängavtalets § 7 punkt 8 framgår att bolaget är skyldigt att till lokalavdelningen inbetala granskningsarvode med 1,5 procent på arbetstagarnas totala lönesumma. Bolaget har betalat in dessa belopp men har felaktigt dragit av motsvarande belopp från arbetstagarnas löner. Genom de otillåtna avdragen har bolaget brutit mot hängavtalet. Bolaget är därför skyldigt att återbetala de avdragna beloppen jämte ränta till arbetstagarna och att betala allmänt skadestånd till förbundet. Skadeståndsskyldigheten gentemot förbundet följer av 54 och 55 §§ medbestämmandelagen.

Vidare har bolaget underlåtit att redovisa granskningsunderlag för M.H. i enlighet med hängavtalets § 7 punkt 4. Av § 9 i hängavtalet framgår att det bara är A.H. som är arbetsgivare medan övriga delägare, som i detta fall M.H., skall anses som arbetstagare. Även detta brott mot hängavtalet medför skadeståndsskyldighet enligt 54 och 55 §§ medbestämmandelagen.

Yrkandet om allmänt skadestånd fördelas med 10 000 kr för de felaktiga löneavdragen och 5 000 kr för att M.H. inte har tagits upp på redovisningslistan.

Bolaget

Omkring år 1977 startade M.H. ett företag som hette Golvservice HB. Han arbetade ensam i företaget som sedermera gick i konkurs. När konkursen var avslutad startades det nu aktuella bolaget Golvtjänst i Örnsköldsvik KB. Från början bedrevs ingen städverksamhet i bolaget utan bara mattläggning. Bolaget hade då inga anställda. År 1989 utvidgades verksamheten genom bildandet av ett aktiebolag som bedrev mattförsäljning i butik, golvläggning och städverksamhet. Aktiebolaget gick i konkurs år 1993. Verksamheten gick då över till Golvtjänst. I samband med konkursen uppstod det ett missförstånd om vem som skulle betala in granskningsarvodet. Konkursförvaltaren trodde att makarna H. gjorde detta och de trodde att konkursförvaltaren gjorde det. Av den anledningen hölls i september 1993 en lokal tvisteförhandling mellan förbundet och Golvtjänst. Parterna kom överens om att bolaget skulle betala ett skadestånd till förbundet om 1 000 kr och fortsättningsvis redovisa granskningsavgifterna.

Golvtjänst har fortsatt verksamheten sedan dess och har hela tiden gjort avdrag för granskningsarvode. Detta har aldrig tidigare ifrågasatts av förbundet. Bolaget gör gällande att det har bildats en praxis vid tillämpningen av hängavtalet som innebär att arbetsgivaren skall göra avdrag för granskningsarvode. Anledningen till att avdrag gjorts är att det står i byggnadsavtalet att arbetsgivaren skall göra det. Byggnadsavtalet är det avtal bolaget har fått från förbundet och det är utifrån detta som lönefrågor och annat har diskuterats. Bolaget har aldrig fått anläggningsavtalet från förbundet. Det kan noteras att i protokollet från den lokala tvisteförhandlingen den 25 april 2002 hänvisas det under rubriken Ärende till "Byggavtalet § 3 Bestämmelser om granskning och Byggavtalet § 2".

Klausulen om granskningsavgifter i hängavtalet är otydlig. Det framgår inte klart av texten om arbetsgivaren skall göra löneavdrag eller inte. Oklarheten skall ses mot bakgrund av skillnaden mellan byggnads- och anläggningsavtalen i detta avseende. Oklarheten bör gå ut över förbundet som ensidigt har upprättat hängavtalet. Förbundet lämnade ingen information om klausulens innebörd vid hängavtalets ingående. Det förekom över huvud taget inga diskussioner inför att hängavtalet träffades, utan bolagets företrädare blev inför hot om svartlistning och blockad i praktiken tvungen att skriva på avtalet för att kunna fortsätta verksamheten.

Vidare gör bolaget gällande att preskription har inträtt. Förbundet har nämligen inte framställt några invändningar mot inlämnade redovisningslistor inom sju dagar från mottagandet. Enligt hängavtalets § 7 punkt 7 anses därmed redovisningslistan för arbetarpartens del godkänd. Bolaget menar att ett sådant godkännande omfattar hela den löneersättning som betalas ut till arbetstagaren och att förbundet således på detta sätt har godkänt de omtvistade avdragen. Det förhållandet att förbundet har brustit i sitt gransknings-

arbete genom att inte göra någon fördjupad kontroll kan inte medföra att det inträder någon form av partiell preskription. Motsvarande bestämmelse finns i de centrala avtalen på byggnads- och anläggningsområdet.

Förbundet har hävdade att M.H. är att anse som arbetstagare och att bolaget borde ha tagit med honom på redovisningslistan. M.H. har dock inte arbetat i bolaget på mycket länge. Han har under snart tio års tid varit kommunalt anställd på heltid och har nu en enskild firma som bedriver individ- och familjeterapi. Hans insatser för bolaget har inskränkt sig till någon eller några timmar per år, vissa år inget alls. Hans insats har då exempelvis bestått i att åka ut till en ny arbetsplats och sätta sig i respekt hos byggarbetarna, vilket inte är lätt för de kvinnliga anställda att göra. Hans uppgifter har varit av arbetsledande karaktär och har inte legat inom hängavtalets område.

Bolaget gör sammanfattningsvis gällande att det under årens lopp har utbildats en praxis enligt vilken bolaget gör avdrag för granskningsarvodet från arbetstagarnas löner. Detta har skett med förbundets vetskap. Bolaget menar i annat fall att hängavtalets formulering är oklar och att denna otydlighet bör gå ut över förbundet. Vidare åberopas att fordran i allt fall är preskriberad eftersom förbundet inte har invänt mot redovisningslistorna inom sju dagar. Beträffande M.H. har det inte funnits någon redovisningsskyldighet. Det mycket begränsade arbete han utfört har varit av arbetsledande karaktär och legat utanför kollektivavtalets område.

Domskäl

Den första tvistefrågan i målet är huruvida bolaget genom att göra avdrag för kostnaden för granskningsarvode från de anställdas löner har brutit mot det mellan parterna gällande kollektivavtalet (hängavtalet).

Förbundet har gjort gällande att det är bolaget som skall svara för kostnaden för granskningsarvode och att bolaget genom de aktuella löneavdragen har gjort sig skyldigt till brott mot hängavtalet. Förbundet har därför yrkat att bolaget skall förpliktas att dels betala tillbaka de avdragna beloppen till arbetstagarna, dels utge allmänt skadestånd till förbundet.

Enligt bolaget har det utbildats en praxis mellan parterna att granskningsarvodet skall dras av från arbetstagarnas löner. Bolaget har i andra hand anfört att hängavtalets formulering är oklar och att denna otydlighet bör gå ut över förbundet, som ensamt har utformat avtalet. Vidare har bolaget gjort gällande att fordran i allt fall är preskriberad.

Den andra tvistefrågan i målet gäller bolagets redovisningsskyldighet enligt hängavtalets § 7 punkt 4. Förbundet har gjort gällande att bolaget brutit mot den bestämmelsen genom att underlåta att redovisa granskningsunderlag för M.H.. Bolaget har invänt att det inte förelegat någon skyldighet att redovisa granskningsunderlag beträffande M.H. eftersom han inte har utfört arbete på hängavtalets område.

Målet har avgjorts efter huvudförhandling. Vid denna har på förbundets begäran hållits vittnesförhör med ombudsmännen i förbundets avdelning i Örnsköldsvik J.S. och L.E.. På bolagets begäran har hållits förhör under sanningsförsäkran med A.H. och vittnesförhör med M.H.. Båda sidor har åberopat skriftlig bevisning.

Löneavdrag för granskningsarvode

När det gäller löneavdragen för granskningsarvode har bolaget i första hand gjort gällande att det utbildats en praxis mellan parterna att granskningsarvodet skall dras från arbetstagarnas löner. Enligt bolaget har löneavdrag för granskningsarvode gjorts under lång tid utan att detta har ifrågasatts av förbundet. Bolaget har framhållit också att lönefrågor och annat alltid har diskuterats utifrån byggnadsavtalets bestämmelser och att bolaget aldrig har fått del av anläggningsavtalet. Bolaget har därför följt byggnadsavtalet även beträffande avdrag för granskningsarvode.

Förbundet har bestritt att någon på förbundet skulle ha känt till att löneavdrag för granskningsarvode har gjorts utan att reagera mot det.

A.H. och M.H. har berättat att bolaget gjort löneavdrag för granskningsarvode sedan lång tid tillbaka. Någon annan utredning till stöd för sitt påstående har bolaget inte förebringat. Förbundet har inte vitsordat att det känt till att bolaget sedan länge gjort löneavdrag för granskningsarvode. L.E. har uppgivit att A.W. kontaktade honom i augusti 2001 med anledning av att bolaget då hade börjat göra dessa löneavdrag från hennes lön.

Frågan är således om förbundet har godtagit löneavdragen och därmed kan anses ha godtagit att avtalet tillämpades på detta sätt.

I denna fråga har A.H. uppgivit att hon tror att förbundet har känt till avdragen men att bolaget aldrig har haft någon diskussion med förbundet om hur avtalet skall tolkas. Som berörts ovan har L.E. uppgett att A.W. ringde honom i augusti 2001 och frågade om bolaget hade rätt att dra granskningsarvode från hennes lön. Han kontaktade då E.A. och fick reda på att bolaget gjorde avdrag även på hennes lön. Enligt L.E. var detta första gången förbundet fick vetskap om de felaktiga avdragen och han kallade då till den tvisteförhandling som ägde rum den 16 augusti 2001. Även J.S. har berättat att förbundet fick reda på de felaktiga avdragen först vid L.E:s samtal med arbetstagarna i augusti 2001.

Med beaktande av dessa uppgifter är det enligt Arbetsdomstolens bedömning inte visat i målet att förbundet före augusti 2001 har känt till om bolaget gjort löneavdrag för granskningsarvode. Eftersom förbundet i stort sett omgående kallade till tvisteförhandling med anledning av avdragen och sedan dess har drivit denna fråga kan förbundet inte anses ha accepterat att bolaget tillämpade kollektivavtalet på det sätt som skett eller gett bolagets företrädare fog för uppfattningen att förbundet skulle ha en sådan inställning. Någon praxis mellan parterna att granskningsarvodet skall dras från arbetstagarnas löner har således inte visats föreligga. I fråga om bolagets uppgift

att det inte haft tillgång till anläggningsavtalet kan konstateras att bestämmelsen om granskningsarvode återfinns i §7 punkt 8 i hängavtalet, vilket bolaget ostridigt innehaft.

Bolaget har vidare anfört att klausulen om granskningsavgifter i hängavtalet är otydlig i frågan om arbetsgivaren skall göra löneavdrag eller inte och att denna oklarhet bör gå ut över förbundet som ensidigt har upprättat hängavtalet. Bolaget har bland annat framhållit att förbundet inte lämnade någon information om klausulens innebörd vid hängavtalets ingående.

Hängavtalet är tecknat den 1 juli 1982. För bolagets del undertecknades avtalet av A.H. och från förbundets sida av S.S.. A.H. och M.H. har uppgett att det inte förekom några förhandlingar mellan parterna inför tecknandet av avtalet, utan att bolagets företrädare inför hot om svartlistning m.m. var tvungen att skriva på avtalet för att kunna fortsätta verksamheten. Enligt A.H. gick S.S. inte igenom avtalets innebörd med henne. J.S. har berättat att han är S.S:s efterträdare på förbundet och att han har övertagit de rutiner denne tillämpade vid träffande av kollektivavtal. Enligt J.S. ingår i dessa rutiner att gå igenom kollektivavtalets bestämmelser med arbetsgivaren och att särskilt upplysa att granskningsarvode inte skall dras från arbetstagarnas löner när ett hängavtal som det i målet träffas.

Enligt Arbetsdomstolens mening medger utredningen i målet inte några säkra slutsatser om vad som verkligen förekom i samband med att det aktuella hängavtalet träffades. Domstolen får därför utgå från att den omtvistade bestämmelsens innebörd inte närmare diskuterades mellan parterna vid avtalets ingående och att parternas olika uppfattning om klausulen då inte blev klarlagd. Vid detta förhållande blir avtalets ordalydelse av avgörande betydelse.

Hängavtalets § 7 punkt 1 föreskriver att byggnadsavtalets regler inte skall gälla beträffande granskningsarvode. I stället hänvisas till anläggningsavtalets regler och hängavtalets egna bestämmelser vilka sedan följer i § 7. Av hängavtalets § 7 punkt 8 framgår att arbetsgivaren skall erlägga ett granskningsarvode och inbetala detta till lokalavdelningen. Med normalt språkbruk är detta att uppfatta som att arbetsgivaren skall svara för denna kostnad. Detta framstår än tydligare vid en jämförelse med avtalets bestämmelse rörande mätningarsvode. Enligt § 7 punkt 9 är arbetsgivaren skyldig att ”innehålla och till fackföreningen överlämna ett belopp utgörande ersättning för mätningarsvode”. Enligt Arbetsdomstolens mening innebär således avtalets ordalydelse att det är arbetsgivaren som skall bära kostnaden för granskningsarvode (se AD 1992 nr 143). Det kan inte anses att avtalets formulering är särskilt otydlig på denna punkt. Bolaget har i detta sammanhang hänvisat till den oklarhet som uppstår i och med de olika regleringarna i byggnadsavtalet och anläggningsavtalet. I byggnadsavtalet anges emellertid i klartext att arbetsgivaren skall göra avdrag för granskningsarvode, vilket närmast ytterligare understryker skillnaderna mellan avtalen på denna punkt. Såsom redan nämnts föreskriver hängavtalet uttryckligen att byggnadsavtalet inte skall tillämpas beträffande granskningsarvode.

Hängavtalet skall således tolkas på det sätt som förbundet har gjort gällande, vilket innebär att bolaget inte haft rätt att göra löneavdrag för kostnaderna för granskningsarvode.

Bolaget har beträffande avdragen för granskningsarvode slutligen invänt att fordran är preskriberad enligt hängavtalets § 7 punkt 7, eftersom förbundet inte har invänt mot inlämnade redovisningslistor inom sju dagar. Förbundet har bestritt att preskription kan inträda enligt den åberopade bestämmelsen. Förbundet har därvid anfört att det endast är de uppgifter som framgår av redovisningslistan som förbundet i förekommande fall måste reagera mot inom sju dagar samt att de omtvistade löneavdragen inte framgår av redovisningslistan.

Enligt hängavtalets § 7 punkt 3 anses granskning av tidlönearbete ha skett genom att lokalavdelning tagit del av avlöningslistor eller redovisningslistor eller annat underlag som legat till grund för utbetalning av lön. Ett exempel på de redovisningslistor som bolaget använt sig av har getts in till Arbetsdomstolen. Genom den ingivna redovisningslistan samt genom förhören med J.S. och L.E. har framkommit att det inte kan utläsas av bolagets redovisningslistor att avdrag för granskningsarvode har gjorts från arbetstagarnas löner. Av texten i hängavtalets § 7 punkt 7 framgår att det är redovisningslistan som anses godkänd om lokalavdelningen inte meddelar någon erinran mot den. Enligt Arbetsdomstolens mening kan förbundet inte på grund av uteblivna invändningar mot redovisningslistorna anses ha gått miste om rätten att påtala felaktigheter som inte framgått av dessa listor.

Slutsatsen blir därmed att bolaget har brutit mot hängavtalet genom att göra avdrag för granskningsarvode från de anställdas löner och att fordran på återbetalning av beloppen inte är preskriberad. Bolaget skall därför betala tillbaka de avdragna beloppen till arbetstagarna. Det råder inte tvist om dessa belopps storlek. Vidare skall bolaget förpliktas att betala ett allmänt skadestånd till förbundet för brott mot kollektivavtalet. Enligt Arbetsdomstolen utgör i denna del yrkade 10 000 kr skäligt skadestånd.

Redovisningsskyldighet för M.H.?

Förbundet har gjort gällande att bolaget brutit också mot hängavtalets § 7 punkt 4 genom att underlåta att redovisa granskningsunderlag för M.H.. Enligt förbundet är M.H. till följd av § 9 i hängavtalet att anse som anställd vid bolaget. Han har enligt förbundet utfört arbete inom hängavtalets område.

Bolaget har invänt att det inte funnits någon redovisningsskyldighet beträffande M.H., eftersom han endast i mycket begränsad omfattning har utfört arbete för bolagets räkning och arbetet i vart fall inte legat inom hängavtalets område.

I hängavtalets § 9 anges att A.H. betraktas som arbetsgivare medan övriga delägare i handelsbolaget anses som arbetstagare anställda hos bolaget. Ordalydelsen synes utesluta att M.H. vid tillämpning av avtalet kan anses

som arbetsgivare i bolaget. För att redovisningsskyldighet enligt hängavtalet skall gälla för M.H. måste han emellertid – som avtalet får förstås - ha utfört arbete som faller inom avtalets tillämpningsområde.

Enligt bolaget har M.H. de senaste tio åren dels varit kommunalt anställd på heltid, dels i egen rörelse drivit individ- och familjeterapi, varför hans insatser för bolaget omfattat högst någon eller några timmar per år och då bestått i arbetsledande uppgifter. M.H. har berättat att han arbetat för bolaget endast i mycket begränsad omfattning på senare år och att han då haft administrativa och arbetsledande uppgifter. Enligt honom kan han ha flyttat någon städmaskin och ha ”hållit i en skurkämp någon gång” i samband med besök på byggarbetsplatser, men anledningen till sådana besök har varit att se till att arbetet kommer igång och fungerar samt att ”röja väg” för de anställda som skall utföra det egentliga städarbetet. L.E. och J.S. har å andra sidan uppgett att M.H. har arbetat på hängavtalets område. Deras uppgifter synes dock i huvudsak vara grundade på andrahandsuppgifter som lämnats till dem från personer på olika byggarbetsplatser och medger inga slutsatser om arten och omfattningen av det arbete som M.H. skulle ha utfört. L.E. har visserligen uppgivit att han själv iakttagit M.H. arbeta med byggstädning. Vad M.H. skall ha utfört för arbete har dock inte närmare konkretiserats.

Mot bolagets bestridande och med hänsyn till de uppgifter M.H. lämnat kan utredningen enligt Arbetsdomstolens mening inte anses visa att det arbete M.H. utfört åt bolaget faller inom ramen för hängavtalets tillämpningsområde. Utredningen ger därmed inte stöd för att bolaget skulle ha brutit mot kollektivavtalet genom att underlåta att redovisa granskningsunderlag för honom. Något allmänt skadestånd för brott mot kollektivavtalet i detta hänseende skall därför inte utgå.

Rättegångskostnader

Utgången i målet innebär att parterna ömsom har vunnit och förlorat. Den huvudsakliga frågan i målet har dock varit om bolaget haft rätt att göra löneavdrag för granskningsarvode. Förbundet har vunnit denna fråga och bör därför tillerkännas jämkad ersättning för sina rättegångskostnader. Arbetsdomstolen finner det rimligt att tillerkänna förbundet ersättning för tre fjärdedelar av ombudsarvodet. Förbundet har yrkat ersättning för ombudsarvode med 97 500 kr. Bolaget har endast vitsordat ett belopp om 25 000 kr. Med beaktande även av jämkningen finner Arbetsdomstolen att ersättningen skäligen bör bestämmas till 50 000 kr avseende ombudsarvode. Därtill bör förbundet tillerkännas full ersättning för sina vittneskostnader. Det råder inte tvist om det beloppet.

Domslut

1. Golvttjänst i Örnsköldsvik Kommanditbolag förpliktas att till A.W. betala sexhundratrettioen (631) kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från och med den 23 september 2002 till dess betalning sker.

2. Golvtjänst i Örnsköldsvik Kommanditbolag förpliktas att till E.A. betala fyratuseniohundrasjuttiosex (4 976) kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från och med den 23 september 2002 till dess betalning sker.

3. Golvtjänst i Örnsköldsvik Kommanditbolag förpliktas att betala allmänt skadestånd till Svenska Byggnadsarbetareförbundet med tiotusen (10 000) kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 9 december 2002 till dess betalning sker.

4. Golvtjänst i Örnsköldsvik Kommanditbolag förpliktas att ersätta Svenska Byggnadsarbetareförbundet för dess rättegångskostnader med sextiotretusensexhundrasextio (63 660) kr, varav 50 000 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Lars Johan Eklund, Gudmund Tojjer, Siv Kimbré, Peter Ander, Carl Magnus Pontén, Anders Tiderman och Sven-Olof Arbestål. Enhälligt.

Sekreterare: Ulrika Stenbeck Gustavson